



Sygn. akt V CSK 192/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 stycznia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak (sprawozdawca)

SSA Jacek Grela

w sprawie z powództwa J. K.

przeciwko E. R.

o uzgodnienie stanu prawnego nieruchomości ujawnionego w księdze wieczystej z
rzeczywistym stanem prawnym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 23 stycznia 2015 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego w L.

z dnia 29 maja 2013 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od powoda na rzecz
pozwaney kwotę 1 800 (jeden tysiąc osiemset) zł tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym przez powoda J. K. wyrokiem z dnia 29 maja 2013 r. Sąd Okręgowy w L. zmienił zaskarżony przez pozwaną E. R. wyrok Sądu Rejonowego w G. z dnia 27 sierpnia 2012 r. w ten sposób, że powództwo oddalił oraz orzekł o kosztach postępowania. W sprawie tej ustalono, co następuje:

Rozpoznający apelację pozwanej Sąd Okręgowy odwołał się do materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz materiału zebranego w postępowaniu apelacyjnym w postaci odpisu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2012 r., V CSK 485/11. Sąd Okręgowy za trafny uznał zarzut apelacji dokonania dowolnych ustaleń w zakresie istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności związanych z istnieniem i rozwiązaniem spółki cywilnej „E.J. K. & Syn”. Równoległe z tą sprawą toczyła się sprawa o rozwiązanie wspomnianej spółki, w której sądy obu instancji uznały za skuteczne wypowiedzenie przez pozwaną swego udziału w spółce z dniem 4 października 2004 r., odmawiając pozwanej w konsekwencji legitymacji czynnej do żądania rozwiązania umowy spółki, lecz Sąd Najwyższy wyrokiem z 19 października 2012 r., CSK 485/11, na skutek skargi kasacyjnej pozwanej, uchylił zaskarżony wyrok sądu drugiej instancji i przekazał sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy stwierdził, że w rozpoznawanej sprawie sądy są związane prejudycjalnym ustaleniem Sądu Okręgowego dokonany w sprawie o podział majątku tej spółki - ... 72/09, co do tego, że spółka ta nie uległa rozwiązaniu i nadal istnieje, a pozwana jest jej współnikiem, gdyż wypowiedzenie udziałów w spółce ze względu na brak formy notarialnej było bezskuteczne. Jednocześnie Sąd Najwyższy, odwołując się do swych wcześniejszych orzeczeń z 21 października 2005 r., III CK 125/05 oraz z 9 grudnia 2009 r., IV 297/09, przypomniał, że wiążące sądy orzekających w innych sprawach polega na niedopuszczalności kwestionowania ustaleń stanowiących podstawę rozstrzygnięcia we wcześniejszej sprawie, nawet jeżeli są one niewłaściwe i oparte na nietrafnej argumentacji prawnej. Podkreślił również, że chociaż w zasadzie moc wiążąca wyroku i postanowienia w postępowaniu

nieprocesowym, dotyczy związania treścią ich sentencji, to szczególnie przy orzeczeniach oddalających powództwo lub wniosek, gdy z sentencji nie wynika zakres przedmiotowy rozstrzygnięcia, ważne znaczenie mogą mieć także motywy rozstrzygnięcia zawarte w uzasadnieniu, szczególnie ustalenia prejudycjalne sądu, które stały się podstawą oddalenia powództwa lub wniosku.

Sąd drugiej instancji wskazał, że powyższe ustalenie wiąże nie tylko sądy w sprawie o rozwiązanie umowy spółki, ale także sądy w tej sprawie (art. 365 § 1 k.p.c.). Skoro wiążące jest ustalenie, że pozwana pozostaje współnikiem spółki cywilnej „E.J. K. & Syn”, to niemożliwe jest uwzględnienie żądania uzgodnienia stanu prawnego nieruchomości ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym przez ustalenie, że powód jest wyłącznym właścicielem czy użytkownikiem wieczystym nieruchomości nabytej do wspólności łącznej i stanowiącej majątek tej spółki.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie przepisów postępowania, tj.: 1) art. 325 k.p.c. w zw. z art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. i w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. wyrażające się w przyjęciu poglądu, że wobec treści uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego w L. z dnia 13 listopada 2009 r. w sprawie ... 72/09, niemożliwe jest zaakceptowanie poglądu, iż pozwana wystąpiła ze spółki, co miało istotny wpływ na wynik sprawy, albowiem stało się podstawą dla oddalenia powództwa; 2) art. 316 §1 k.p.c. w zw. z art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez pominięcie przy rozstrzyganiu tej sprawy uzasadnienia orzeczenia Sądu Okręgowego w L. z dnia 31 sierpnia 2011 r., ... 445/11, co miało istotny wpływ na wynik sprawy; 3) art. 398²⁰ k.p.c. przez przyjęcie, że Sąd Okręgowy w L. w sprawie ... 11/13 związany jest wykładnią dokonaną przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 października 2012 r., V CSK 485/11, wydanym w innej sprawie, co miało istotny wpływ na wynik sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Sąd Okręgowy podkreślił, nawiązując do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w uchwale siedmiu sędziów z dnia 10 czerwca 2011 r., III CZP 135/10 (OSNC 2011, nr 12, poz. 128), że do skutecznego wypowiedzenia udziału w spółce cywilnej, nawet jeżeli w skład jej majątku wchodzi nieruchomość, wystarczy

wypowiedzenie w formie pisemnej. Tylko ze względu na treść art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst Dz. U. z 2013 r., poz. 707 ze zm.) celowe jest zachowanie formy pisemnej z podpisem notarialnie poświadczonym. Taka wykładnia przepisów o spółce cywilnej może uzasadniać wniosek, że spółka cywilna „E.J. K. & Syn”, od dnia 4 października 2004 r., powinna zostać uznana za nieistniejącą, gdyż dwóch spośród trzech jej wspólników, wypowiedziało skutecznie udział i pozostał w niej tylko jeden wspólnik.

Z drugiej strony trafnie Sąd Okręgowy dostrzegł, że istnieje prawomocne orzeczenie Sądu Okręgowego w L. z dnia 13 listopada 2009 r., zapadłe w sprawie o podział majątku spółki cywilnej, w którym sąd ten stwierdził, iż wypowiedzenie udziałów w spółce cywilnej dokonane w dniu 4 października 2011 r. jest nieważne i spółka ta dalej istnieje. Orzeczenie to jest pierwszym, z szeregu orzeczeń jakie zapadły w sprawach toczących się pomiędzy wspólnikami spółki cywilnej „E.J. K. & Syn”. Z art. 365 i 366 k.p.c. wynika, że orzeczeniem tym są związane także inne sądy w zakresie tego co stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia. Przedmiotem rozstrzygnięcia we wszystkich tych sprawach jest zaś ustalenie, czy spółka cywilna, „E.J. K. & Syn” istnieje nadal po wypowiedzeniu, w zwykłej formie pisemnej udziałów przez dwóch spośród trzech jej wspólników. Związanie innych sądów orzekających w sprawach, w których wyroki zapadły później polega na niedopuszczalności kwestionowania ustaleń stanowiących przedmiot rozstrzygnięcia, nawet jeżeli ustalenia te są niewłaściwe jako oparte na nietrafnej argumentacji. Taki pogląd można uznać za utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego (porównaj wyrok z dnia 19 października 2012 r., V CSK 485/11 oraz postanowienia z dnia 21 października 2005 r., III CK 125/05 i z dnia 9 grudnia 2009, IV 297/09 niepubl.).

Podkreślić należy, że nie ma znaczenia, iż ustalenia dotyczące wskazanego wyżej przedmiotu rozstrzygnięcia nie wynikają wprost z sentencji postanowienia Sądu Okręgowego wydanego w dniu 13 listopada 2009 r. Chociaż co do zasady związanie dotyczy tylko sentencji wyroku albo postanowienia wydanego w postępowaniu nieprocesowym, to przy orzeczeniach oddalających powództwo lub wniosek, gdy z sentencji nie wynika zakres przedmiotowy rozstrzygnięcia można go ustalić biorąc pod uwagę motywy rozstrzygnięcia zawarte w uzasadnieniu. Sądy orzekające później w sprawach pomiędzy tymi samymi

stronami są więc związane ustaleniem, że spółka cywilna „E.J. K. & Syn” istnieje nadal pomimo wypowiedzenia w dniu 4 kwietnia 2004 r. udziałów przez dwóch spośród trzech jej wspólników. Takie ustalenie było podstawą wydania wskazanego wyżej postanowienia Sądu Okręgowego i z tego względu jest prejudykatem, który w świetle art. 365 i 366 k.p.c., wiąże wszystkie sądy orzekające później w sprawie wpływu wypowiedzenia udziałów w spółce cywilnej dokonanego w dniu 4 kwietnia 2004 r. na byt prawny spółki cywilnej.

Niezasadny jest zarzut naruszenia art. 316 §1 k.p.c. w zw. z art. 365 § 1 k.p.c. Wbrew argumentom zawartym w skardze kasacyjnej taki pogląd zasługuje na aprobatę, gdyż chroni ważną dla zachowania powagi wymiaru sprawiedliwości, a przede wszystkim bezpieczeństwa obrotu zasadę związania orzekających w sprawach sądów pomiędzy tymi samymi stronami prawomocnym wcześniejszym orzeczeniem. Jeżeli prawomocnie przesądzona zostaje podstawa rozstrzygnięcia to nie można jej zmieniać, nawet jeżeli za zmianą przemawiają ważne argumenty, tak jak w rozpoznawanej sprawie; zmiana wykładni przepisów prawa. Nie ma też znaczenia, że w jednej z kolejnych spraw sąd nie uwzględnił w swoim rozstrzygnięciu prawomocnie przesądzonej podstawy rozstrzygnięcia. To, że jeden z orzekających w sprawie sądów złamał wynikającą z art. 365 i 366 k.p.c. zasadę związania prawomocnym orzeczeniem nie upoważnia, aby dalej odstępować od tej podstawowej dla porządku prawnego zasady. Prawomocny orzeczenie sądu wiąże wszystkie organy i oczywiście same strony, które powinny w oparciu o jego treść podejmować dalsze czynności z uwzględnieniem tego związania, co w rozpoznawanej sprawie oznacza, że powinny uznać, iż spółka cywilna „E.J. K. & Syn”, dalej prawnie istnieje i dopiero podjęcie skutecznych czynności zmierzających do zakończenia jej bytu prawnego może otworzyć im drogę do podziału majątku spółki oraz dokonywania związanych z tym wpisów do księgi wieczystej. Takie stanowisko co do rozumienia skutków art. 365 i 366 k.p.c. jest utrwalone w orzecznictwie Sądu Najwyższego i w pełni podziela je także Sąd Najwyższym w obecnym składzie. Wobec tego zarzuty naruszenia art. 365 i 366 k.p.c. nie zasługują na uwzględnienie. Także bezzasadnie skarżący zarzuca, że zaskarżony wyrok narusza art. 398²⁰ k.p.c. Uzasadniając swoje rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy nie uznał się związany wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia

19 października 2012 r. V CSK 485/11, lecz użył podobnej argumentacji co Sąd Najwyższy.

Mając na względzie powyższe Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., oddalił skargę kasacyjną.